

JUBILUJÚCI CZESŁAW GŁOMBİK

SZOTEK, B. – NORAS, A. J. (vyd.): *Filozofia i czas przeszły. (Profesorowi Czesławowi Głombikowi w 70. rocznicę urodzin; Filozofia a minulé doba. Profesorowi Czesławowi Głombikowi k siedemdesiatym narodeninám)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2005, 543 s.

GŁOMBİK, Cz.: *Obecność filozofa. (Studia historicznofilozoficzne o Władysławie Tatarkiewiczzu.) Prítomnosť filozofa. (Historicko-filozofické štúdie o Władysławowi Tatarkiewiczovi.)* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2005, 208 s.

V decembri 2005 sa dožil významného životného jubilea poľský filozof Czesław Głombik, vedúci Katedry novovekej a súčasnej filozofie Filozofického inštitútu Sliezskej univerzity v Katoviciach. Prof. Cz. Głombik je osobnosťou súčasnej poľskej filozofie. Má jedinečný vzťah k českej i slovenskej filozofii a k našim jednotlivým vysokoškolským filozofickým pracoviskám (Olomouc, Brno, Prešov, Banská Bystrica). Je autorom doteraz jedinej práce (po roku 1989) o dejinách česko-poľských filozofických vzťahoch *Umění zapomínat?* (Votobia, Olomouc 2000), ako aj ďalšej monografie (*Český novotomizmus třicátých let. Inicijaty, kulturní kontext, polemiky*. Votobia, Olomouc 1995, 220 s.) i vedeckých štúdií a recenzií, ktoré sú venované českej filozofii. Nebolo preto vôbec náhodné, že za všetky tieto aktivity mu Palackého univerzita v Olomouci udelila 31. marca 2005 najvyšší akademický titul *doctor honoris causa*.

Rovnako významnú kapitolu života i diela Cz. Głombika predstavuje aj jeho vzťah k slovenskej filozofii. Doteraz ho snáď asi najviac reprezentuje publikácia *Z prac badawczych współczesnych filozofów słowackich (Z výskumných prác súčasných slovenských filozofov)*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego 2004, 163 s. Jej cieľom je predstaviť poľskej filozofickej obci niektoré významné výskumné práce súčasných slovenských filozofov (M. Zigu, F. Novosáda, T. Pichlera, O. Sisákovej, F. Mihinu, R. Dupkalu, A. Ondrejkovej a autora tejto recenzie). Ide už o druhú prácu, ktorá v ostatných piatich rokoch ponúka najnovšiu filozofickú tvorbu viacerých slovenských filozofov poľskej verejnosti. Prvá bola publikovaná v Lubline (Univerzita Marie Curie-Skłodowskej). Jej vedeckými redaktorkami boli J. Mizińska a H. Rarot a vyšla pod názvom *Szkice ze współczesnej filozofii słowackiej (Skice zo súčasnej slovenskej filozofie)*. Colloquia Communia 2001, nr. 4/71/).

Cz. Głombik ako vedecký redaktor publikácie *Z výskumných prác súčasných slovenských filozofov* ju nielen pripravil do tlače, ale zároveň k nej napísal aj úvodnú štúdiu *Univerzitný Prešov a poľsko-slovenské filozofické stretnutia* (s. 7 – 17). Ide vôbec o prvú štúdiu, ktorá z pohľadu poľského filozofa reflektuje vzájomné odborné kontakty so slovenskými filozofmi po roku 1989. O tom všetkom a o mnohých ďalších filozofických iniciatívach Cz. Głombika sa čitateľ môže veľmi podrobne dozvedieť z práce, ktorú na počesť jeho životného jubilea pripravili do tlače B. Szoteková a A. J. Noras s príznačným názvom *Filozofia a minulé doba*.

Cz. Głombik je autorom viac ako 230 vedeckých prác, v ktorých sa orientuje hlavne na poznanie poľskej filozofie a kultúry vôbec, ako aj na nemeckú, českú a slovenskú filozofiu. Zostavovatelia knihy *Filozofia a minulé doba*, ktorá je výrazom holdu jeho priateľov a žiakov, v úvode píšu, že „jubilanť je človekom vedy. A človek vedy, zviazaný s univerzitou, nie je len vedcom, ale tiež učiteľom. V jednom i druhom prípade by sa patrilo použiť veľké písmeno, pretože profesor Czesław Głombik je nepochybne človek veľký: významný vedec a vynikajúci

učiteľ“ (s. 5).

Zostavovatelia recenzovanej knihy rozčlenili príspevky poľských, nemeckých, českých a slovenských filozofov do piatich základných častí: *Profesor Czesław Głombik a filozofia, Z výskumov o dejinách filozofie, Poľská filozofia v historickofilozofických skúmaniach, Z historickofilozofických výskumov a Filozofické výskumy*. Každá z nich by si určite zaslúžila osobitnú pozornosť, ale podrobnejšie sa chcem venovať iba prvej časti, ktorá je priamo zviazaná s dielom Cz. Głombika. Z ostatných častí chcem čitateľa upozorniť len na to najcennejšie, čo si v knihe môže prečítať. Na prvom mieste je to podľa môjho názoru štúdia A. J. Norasa *Dejiny filozofie – nepotrebná veda?*, v ktorej sa zamýšľa nad stále otvoreným a aktuálnym problémom vzťahu dejín filozofie k filozofii samej. Uvažuje o troch stanoviskách: *filozofickom, historickom a historickofilozofickom*. V prvom prípade ide o pochopenie toho, že filozofia je čímsi celkom odlúčeným od dejín filozofie. Druhé stanovisko – *historické* – sa stáva podľa Norasa filozofickým dejepisectvom. Tretie – historickofilozofické stanovisko – je pokusom o zjednotenie predchádzajúcich dvoch stanovísk so snahou dostatočne presného uvedomovania si vážnosti otázok: 1. *Čo je to filozofia?*; 2. *Čo sú to dejiny filozofie?* a 3. *Aký je medzi nimi vzťah?* (s. 98). Hľadanie odpovedí na takto formulované otázky sa potom odvíja cez skúmanie názorov od E. von Astera, M. Schelera, W. Windelbanda, N. Hartmanna, J. Piepera, G. Martina, H. Cohena, P. Natorpa, K. Twardowského, W. Tatarkiewicza až po E. Martensa a H. Schnädelbacha. Noras na záver svojej štúdie pri hľadaní vzťahu filozofie a dejín filozofie (filozofia *versus* dejiny filozofie) uvádza, že „jediným možným stanoviskom sa stáva stanovisko historickofilozofické, lebo z rôznych dôvodov... spája filozofické uvažovanie s uvažovaním týkajúcim sa dejín filozofie. Takto pochopená filozofia (dejiny filozofie) bola by jednotou systematickej filozofie a dejín filozofie“ (s. 108).

Z ďalších častí chcem už len stručne upozorniť čitateľa na štúdie J. Zumra *Jan Patočka a poľskí filozofi* (s. 232 – 238), T. Guzu *Nietzscheho nábožensko-filozofické myšlienkové perspektívy* (s. 279 – 310), R. Palacza *Senecovo poučenie o zmysle ľudského života* (s. 365 – 383), H. R. Seppa *Fenomenologická estetika. Dejinný náčrt* (s. 384 – 414), K. Machu *Otázky k antropologickému pozadiu dejín* (s. 498 – 503) a osobitý príspevok J. Mizińskiej *Kráľovstvo Midasa. Anorexia a bulímia konzumnej civilizácie* (s. 504 – 512), v ktorej je podrobená kritike naša západná civilizácia so svojim dominujúcim, neobmedzeným konzumným spôsobom života.

Vrátim sa ale k tomu najdôležitejšiemu, k prvej časti, v ktorej je predstavené dielo a osobnosť Cz. Głombika. Prvá štúdia má osobno-biografický rozmer a napísal ju jeho dlhoročný spolupracovník B. Szubert. Už jej názov je veľmi svojrázny, netradičný: *Fotografie* (s. 11 – 16). Autor v nej približuje pracovňu jubilanta, v ktorej na stenách visí päť fotografií – portrétov: J. Legowicza, W. Tatarkiewicza, A. Nowického, T. Kotarbińskiego a Karola Machu. Szubert uvádza, že to nie je mimovoľný výber, a už vôbec to nie je náhoda, že práve títo piati filozofi sú neustále *prítomní* v jeho pracovni. Szubert sa nemýli keď píše, že fotografie „boli svedomito vybrané Czesławom a vypovedajú o tom, s kým sa cíti byť zviazaný, s kým sa rozpráva a ku komu sa priznáva. Sú tiež vyjadrením... vďačnosti a úcty: vďačnosti za to, čo sa naučil od nich, a úcty k ich ľudskému formátu“ (s. 11).

Š. Symotiuk vo svojej štúdii *Kontext historických skúmaní Czesława Głombika o poľskej filozofii* (s. 17 – 31) sa pokúsil veľmi podrobne načrtnúť Głombikovo miesto v historicko-filozofických výskumoch poľskej filozofie v širších dejinno-kultúrnych súvislostiach vývinu poľskej spoločnosti konca 19. a 20. storočia s výrazným prihliadnutím na pôsobenie katolíckej cirkvi, ktoré sa výrazným spôsobom premietli do historickofilozofickej tvorby Cz. Głombika v jeho prácach *Človek a dejiny* (1973), *Tradícia a interpretácia* (1978), *Metafyzika kultúry* (1982), *Martin Grabman a poľská katolícka filozofia* (1983) a *Počiatky poľskej neoscholastiky* (1991).

Český historik filozofie J. Zouhar vo svojom príspevku nazvanom *Czesław Głombik a česká filozofia* (s. 32 – 37) uvádza, že Głombik bol v Česku známy už v osemdesiatych rokoch ako vynikajúci znalec novotomistickej filozofie a že po vydaní svojich dvoch monografií (*Český novotomizmus třicátých let*, 1995 a *Umění zapomínat*, 2000) len de facto potvrdil svoje jedinečné postavenie v pozoruhodnej a širokej orientácii poznania českej filozofie i vzájomných česko-poľských filozofických kontaktov.

* * *

Z bohatej Głombikovej filozofickej tvorby posledného obdobia patrí medzi najhodnotnejšie práce monografiá *Husserl a Poliaci. Prvé stretnutia, rané reakcie*. Katovice 1999, 180 s. (pozri recenziu J. Sivák: Fenomenológia v Poľsku. In: *Filozofia*, 2006, č. 1, s. 73 – 76). K nej sa v minulom roku pridala práca *Prítomnosť filozofa (Historickofilozofické štúdie o Władysławovi Tatarkiewiczovi)*. Głombik ju nepredkladá ako monografiu, lebo zámerne nechce byť vyčerpávajúcou a kritickou reflexiou celej Tatarkiewiczovej filozofickej tvorby. Jeho cieľ je oveľa skromnejší, ale o to zaujímavejší. Je jasne vyjadrený v podtitule – *historickofilozofické štúdie o W. Tatarkiewiczovi*. Ide mu o naznačenie *prítomnosti filozofa* v dejinných kontextoch a metamorfózach hlavne v prvej tretine 20. storočia cez rozhodujúce vplyvy, ktoré sa dominantným spôsobom prejavili pri formovaní a rozvoji jeho filozofického myslenia: cez marburské novokantovstvo (Cohen, Natorp) a ľvovskú školu (K. Twardowski).

Cz. Głombik sa už pred vydaním recenzovanej práce zaslúžil ako hlavný organizátor o vedeckú konferenciu, ktorá sa uskutočnila na Sliezskej univerzite v Katoviciach 21. 11. 2001 a bola venovaná 70. výročiu prvého vydania Tatarkiewiczových *Dejín filozofie*. Materiály z tejto vydarenej konferencie, na ktorej som sa tiež mohol zúčastniť, boli neskôr aj publikované vo veľmi kvalitne pripravenom filozofickom zborníku (Pozri Cz. Głombik (vyd.): *Władysław Tatarkiewicz. W siedemdziesięciolecie I wydania Historii filozofii*. Katovice: Wydawnictwo Gnome 2003, 145 s.).

Głombikova práca *Prítomnosť filozofa* je rozdelená do troch základných častí. Prvá, najobľahlejšia časť, pre slovenského čitateľa určite najzaujímavejšia, *Władysław Tatarkiewicz uprostřed marburských novokantovcov a novokantovstva vůbec* (s. 11 – 90), je venovaná podrobnej analýze Tatarkiewiczovho študijného pobytu v Marburgu. V druhej časti práce (*Polski učitelia W. Tatarkiewicza*, s. 91 – 130) autor skúma poľské prostredie raného formovania W. Tatarkiewicza s dôrazom na jeho vzťah ku K. Twardowskému. Tretia časť Głombikovej práce je venovaná Tatarkiewiczovi a počiatkom akademickej filozofie v Katoviciach (s. 131 – 175). Veľmi zaujímavé sú tiež *prílohy*, ktoré názorne dokumentujú Tatarkiewiczov študijný pobyt v Marburgu. Spomedzi nich vyniká hlavne jeho štúdia z roku 1913 *Fenomenologická škola*. Je to vôbec prvý pokus poľského filozofa registrovať vznik nového výrazného filozofického pohybu – Husserlovu fenomenológiu a jej súputnikov: Th. Conrada, M. Geigera, H. Leyendeckera, K. K. Löwensteina, A. Pfändera, A. Reinacha, W. Scheppa a M. Schelera (s. 179 – 184).

Prvá časť Głombikovej práce *Władysław Tatarkiewicz uprostřed marburských novokantovcov a novokantovstva vůbec* približuje Tatarkiewiczov pobyt v Marburgu (s. 16 – 26), jeho doktorskú rozpravu (s. 26 – 36), nemecké témy v raných Tatarkiewiczových historickofilozofických prácach (s. 36), štúdium Aristotela – marburské skúsenosti a poľské ohlasy (s. 37 – 46), marburské novokantovstvo v Tatarkiewiczových prezentáciách (s. 46 – 86) a nakoniec sa autor venuje problému objavenia göttingenskej fenomenológie a dôležitosti fenomenologických skúmaní (s. 86 – 90). Už len tézovité naznačenie základného členenia prvej časti recenzovanej práce jasne naznačuje závažnosť skúmanej problematiky, lebo sa v nej dostávame skutočne akoby priamo do centra filozofického diania nemeckého novokantovstva v Marburgu v prvej

tretine 20. storočia.

Tatarkiewiczov trojročný študijný pobyt v Marburgu (1907 – 1910) vyvrcholil získaním doktorátu z filozofie. Z obsiahlej prvej kapitoly Głombikovej práce sa okrem iného môžeme dozvedieť aj takú zaujímavosť, že Tatarkiewicz patril k prvým doktorandom Natorpa, kým napríklad H.-G. Gadamer v roku 1922 k jeho posledným (s. 18). Prvý rok štúdia bol Tatarkiewicz zameraný na štúdium Platónových prác, v druhom roku hlbšie spoznával Kantovo učenie a tretí rok písal podľa odporúčania Natorpa prácu o Aristotelovi.

Doktorskú prácu si Tatarkiewicz pripravil samostatne, „bez diskusie v kruhu kolegov, keďže Aristotelom sa z nich nikto nezaoberal“ (s. 26). Konzultačný či konferenčný spôsob práce so študentmi sa v Marburgu v tých rokoch nepraktizoval. Sám Tatarkiewicz na to neskôr spomínal takto: Semináre „boli výlučne monológmi profesorov či skôr ich dialógmi s klasikmi. Cohen sa rozprával s Platónom a študenti počúvali. Referáty, či už ústne, alebo písomné, neboli obvyklé“ (s. 27). To, pochopiteľne, malo vplyv aj na prácu marburských študentov, ktorí sa pohrúžili do pramenných textov vtedajších *oblúbencov* marburského novokantovstva – Parmenida, Platóna a Kanta. Iba mimoriadne sa venovala aká taká pozornosť Aristotelovi, Descartovi či Leibnizovi. „Texty súdobých mysliteľov sa nečítali. Natorp ich kritizoval – ako na to poukázal Tatarkiewicz – a Cohen ignoroval“ (s. 27).

Tatarkiewiczova doktorská práca niesla názov *Die Disposition der aristotelischen Prinzipien*. Pozitívne ju posúdili H. Cohen a P. Natorp (s. 32 – 35) a odporučili na rigoróznú skúšku, ktorú úspešne vykonal 14. decembra 1909. Tatarkiewiczova dizertácia sa veľmi skoro dočkala prvých medzinárodných ohlasov. V Nemecku ju recenzoval C. Fries a v Anglicku D. W. Ross (s. 40), na domácej poľskej pôde K. F. Wize a J. Łukasiewicz (s. 41 – 43). Z obsahu uvedených recenzií jednoznačne vyplýva, ako sa to neskôr aj zjavne potvrdilo, že doktorskou prácou sa uviedol historik filozofie s veľkou intelektuálnou potenciou. Čo je však v tejto súvislosti veľmi dôležité, Tatarkiewicz od začiatku svojej filozofickej tvorby hľadal vlastnú cestu videnia filozofických problémov. Dôkazom toho je aj skutočnosť, že napriek štúdiu v Marburgu nepodľahol jednostranne vplyvu novokantovských veľikánov, preto nemusel, ako na to dôrazne upozorňuje Głombik, nikdy *revidovať* svoje učenie. Marburských *majstrov* si vždy vysoko cenil, „ale nezameral sa kráčať cestami ich myslenia; v tom čase pre iných marburgovcov to bol proces, odchod od počiatočnej fascinácie si vyžadoval kritické prekonanie... Odvrat od marburského novokantovstva bol podmienený v mnohých prípadoch – najvýraznejším príkladom bol Hartmann – kantovstvom, návratom ku Kantovi oslobodenému od interpretačných znehodnotení. Tatarkiewicz preto hľadal veľmi otvorenú koncepciu filozofie, ktorá nebola spojená s dogmatickým riešením a obchádzala redukcionistické chápanie jej predmetu“ (s. 74).

Głombik ako veľký znalec Husserla a jeho poľských nasledovateľov (dokladá to jeho monografia *Husserl a Poliaci*) si veľmi pozorne všíma Tatarkiewiczovu štúdiu z roku 1913 *Fenomenologická škola*. Tatarkiewiczza po získaní doktorátu v Marburgu totiž veľmi prekvapilo, že keď opúšťal Nemecko, nikde, ani v Berlíne, ani v Marburgu, ani na prednáškach, ani v rozpravách sa nestretol s Husserlovým menom, ba ani s termínom *fenomenológia*. O to prekvapujúcejší je fakt, že už v roku 1913 píše štúdiu o fenomenológii, a dokonca predstavuje skupinu mladých nasledovníkov Husserla ako *fenomenologickú školu*. „Tatarkiewicz už v roku 1913 vystúpil s náčrtom filozofického stanoviska göttingenských filozofov; písal o fenomenológii tak, ako sa zvyklo písať v oveľa neskorších historickofilozofických rozpravách. A bol si vedomý miesta svojej štúdie v základoch medzinárodne vznikajúceho fenomenologického písomníctva. Po rokoch mohol Tatarkiewicz potvrdiť s plnou zodpovednosťou, ale aj satisfakciou o *Fenomenologickej škole*, „... že to bol dovedy prvý článok o nej v Poľsku a jeden z prvých v Európe““ (s. 87).

Tatarkiewiczza po celý život zaujímal fenomenológia. Dôvody sú viaceré, ale nepochybne dominujúcim dôvodom bolo fenomenologická recepcia umenia. V tomto kontexte je preto pochopiteľný jeho záujem o dielo R. Ingardena, ktorý už v roku 1936 napísal prácu *O poznávaní literárneho diela*. Tatarkiewiczz hneď na ňu reagoval listom autorovi, ktorý možno považovať za *osobnú recenziu*. Głombik právom konštatuje, že Tatarkiewicz si vo svojich estetických štúdiách, podobne ako vo filozofii samej, cenil kvalitatívne bohatstvo odtienkov reálneho života, preto vo fenomenologických skúmaníach hľadá kritickú inšpiráciu pre *estetickú percepciu predmetu, elementy estetického zážitku* a pod. Ako je dobre známe, Tatarkiewiczzov záujem o estetiku sa najvýraznejšie pretavil do monumentálneho trojzväzkového diela *Dejiny estetiky* (1962 – 1967). A je viac ako chvályhodné, že naša kultúrna verejnosť sa s ním môže už roky oboznamovať aj v slovenskom preklade (*Dejiny estetiky I – III*. Prel. J. Marušiak a V. Turčány. Bratislava: Tatran 1991), a to na rozdiel od jeho *Dejín filozofie*, ktoré boli síce tiež preložené, ale doteraz sa nedočkali vydania.

Głombikova práca *Prítomnosť filozofa* je skvelou ukážkou rozvoja poľského filozofického myslenia v 20. storočí s hľadaním podielu jednej z jeho vrcholných osobností filozofického, estetického a vôbec kultúrneho podielu na tomto vývoji. Možno iba súhlasiť s Cz. Głombikom, ktorý to snáď najlepšie už vyjadril v samom názve svojej práce – *prítomnosť filozofa* –, že teoretický odkaz W. Tatarkiewiczza je stále až príliš prítomný v poľskej filozofii, čo je neklamným svedectvom hodnoty jeho diela, ktorého časť môžeme veľmi dobre poznať aj u nás, na Slovensku. Głombikovi sa podarilo veľmi precíznou historickofilozofickou prácou, založenou na bohatstve pramenných materiálov, pripraviť dielo, ktoré doteraz chýbalo v poľskej filozofickej spisbe a je v mnohom čitateľsky podnetné aj pre slovenského čitateľa.

Vladimír Leško

---

prof. PhDr. Vladimír Leško, CSc.
Katedra filozofie a dejín filozofie ÚFaSV UPJŠ
Popradská 38
041 54 Košice
SR
vladimir.lesko@upjs.sk

V JASKYNI ILÚZIÍ DNEŠNÉHO SVETA

JOZEF PAUER: *Do jaskyne*. Bratislava: Fox and Col 2006, 100 s.

Motto:

„A radosť emigrovala za hranice nášho života.
A s ňou i vážnosť, dôstojnosť a vznešenosť.“

(J. P.)

Dnešný socio-psychotechnický návrat do Platónovej jaskyne celkom zjavne nemá za cieľ odomknúť putá divákovi tieňohry lží o povahe skutočnosti a vyviesť ich von, na cestu vinúcu sa k svetu pravej skutočnosti, na cestu poznania jej nefalšovanej tváre a vlastného miesta v nej, vlastných možností konať v nej autenticky, pravdivo krásne a dobre. Tak znie prísny, ale presný opis stavu nášho súčasného života z pera J. Pauera, života, na ktorý sa zvyčajne pokúšame dívať